

הלל זוסמן

אגף שטחים פתוחים, חטיבת תו"פ,
רשות הטבע והגנים

ניר אנגרט

אגף שטחים פתוחים, חטיבת תו"פ,
רשות הטבע והגנים

אתר להפקת אנרגיה סולרית באשלים | צילום: עומר מרקובסקי, מתוך אתר פיקיוקי

תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדיון המלא

אנרגיה סולרית ושמירת טבע, נוף, מורשת ופיתוח בר-קיימא

גיליון חורף 2010 / כרך 1 (1) 3 בינואר, 2010

ישראל אמנם ברוכה בשמש, אך אסור לנו לשכוח, כי ישראל היא גם אחת המדינות הצפופות ביותר בעולם. בשל כך, היעדים שהציבה הממשלה להפקת אנרגיה מתחדשת עלולים לגבות מחיר כבד מערכים חשובים, כגון שמירה על רצפים אקולוגיים, על שטחים חקלאיים ועל ערכי נוף ומורשת.

למתקנים גדולים להפקת אנרגיה סולרית, כפי שגופים שונים מעוניינים להקים בדרום הארץ, מגבלות רבות: הם דורשים שטח מישורי רחב ממדים, קרבה לקווי הולכה של חשמל, מים וגז. כמו כן, יש למקמם מחוץ לשטחי אש ולשטחים המיועדים לפיתוח. שטחים מישוריים הם תצורת הקרקע, המיוצגת הכי פחות במסגרת שמורות טבע או תוכניות שימור אחרות. עם זאת, שטחים מישוריים מהווים בית גידול חיוני למספר גדול של מיני צומח ובעלי-חיים. לכן דרושה בעניין זה מדיניות כוללת ואחראית.

ועדת זוהר (בראשות ד"ר אהרון זוהר ובהשתתפות נציגי משרדי ממשלה רלוונטיים ומומחים בתחום), שמונתה ביולי 2002, למדה את נושא המתקנים הסולריים הגדולים, ניתחה במערכות GIS מורכבות את רוב שטחי הנגב לאור מגבלות שונות והעלתה מספר אתרים אפשריים להקמת מתקן לאנרגיה סולרית. המלצות הוועדה אומצו על ידי המועצה הארצית בפברואר 2004 וכללו את אישורו של האתר ב"אשלים" כמתאים ביותר. האתר הוצע על ידי רשות הטבע והגנים והמועצה האזורית רמת נגב. הוועדה דחתה פה אחד את קידום האתר במישור ימין.

במרץ 2008 כונסה הוועדה בשנית, על מנת לאתר אתרים נוספים, ואכן בדו"ח שהוגש במאי 2009 הוצעו אתרים נוספים: אזור תעשייה בדימונה, צומת הנגב, תל ערד ובקעת צין – אזור המפעלים. הוועדה חזרה בשנית על הפסילה של אתר הקמ"ג במישור ימין.

כיום, יש מספר אתרים גדולים המקודמים בהסכמה מלאה של כל הגופים בעלי העניין וכולם מצויים בשטחים שהוגדרו ברגישות נופית סביבתית נמוכה. האתר המוצע על ידי הקמ"ג במישור ימין שונה מכל אותם אתרים ונמצא במקום רגיש ביותר מבחינות של נוף, תרבות, מורשת וטבע (וגם ביטחון). זהו שטח בעל רגישות סביבתית גבוהה ביותר, בין המכתש הקטן למכתש

הגדול ("ארץ המכתשים"), ומתקיימים בו בעלי-חיים רבים (חלקם ייחודיים לאזור), מיני צומח שונים (מתוכם 17 מינים אנדמיים ו-15 מינים נדירים). השטח נמצא על זרוע של "דרך הבשמים" לממשית, ומועמד להיכלל ברשימת אתרי המורשת העולמית של אונסק"ו. למרות הפסילה החוזרת ונשנית של האתר, ברור לכולם כי הוא יועלה מחדש כאשר ייווצר מערך פוליטי תכנוני אחר.

לאור חוסר הניסיון בהקמת מתקנים כאלה בארץ, הכדאיות הכלכלית הנמוכה שלהם, התפוקה בפועל, וכן העובדה כי אותרו עד כה מספר אתרים שבהם מיועדים לקום מתקנים גדולים, אין מקום להקים מתקן נוסף במקום רגיש זה. הלחצים הגדולים של הקמ"ג להקמת מתקן סולרי במקום, על אף כל חוות הדעת המקצועיות בנושא, צריכים להדליק נורה אדומה בקרב אזרחי מדינת ישראל ובקרב הגופים הסביבתיים בפרט.

כאן המקום לציין, כי לאור החשש הגדול שעלה בארצות הברית (מדינה ללא מצוקת קרקע כשלנו), ביחס לתמורה / נזק של מתקנים עתירי שטח אלה ולאור לחצי הציבור, קיבל הממשל, במחצית 2008, החלטה לעצור באופן זמני את הטיפול בבקשות לקרקע שעליה יוקמו פרויקטים סולריים, בשל החששות של השפעתם הסביבתית.

על מנת לקדם את ניצול אנרגיית השמש, רשות הטבע והגנים קוראת לכל הגופים העוסקים בנושא למקד את המאמצים והמשאבים בהקמת תחנות אלו בשטחים שהומלצו על ידי ועדת זוהר ומוסכמים על כל הגופים, ללמוד מהניסיון ורק לאחר תחילת הפקת אנרגיה מאתרים אלה לשוב ולבדוק אפשרויות לאתרים נוספים. כל החזרה לאחור של תהליכי קבלת ההחלטות רק תפגע במאמצים לקדם את אנרגיית השמש.

הניסיון להציג את הגופים הירוקים כמעכבים את קידום השימוש באנרגיה סולרית בישראל מובל על ידי גופים או יזמים בעלי אינטרסים, המתקיפים את הגופים הירוקים במקום לעשות בעצמם לקידום הניצול של אנרגיית השמש.